Raport na temat zwalczania handlu ludźmi: Polska 2021r.

Polska (grupa 2)

Polskie władze nie w pełni realizują minimalne standardy eliminacji handlu ludźmi, podejmowano jednak zdecydowane działania, by stan ten poprawić. W porównaniu z rokiem poprzednim i przy uwzględnieniu wpływu pandemii koronawirusa na możliwości zwalczania handlu ludźmi działania te zostały zintensyfikowane; z tego też względu Polska pozostaje w grupie 2. Działania te obejmowały wzrost liczby prawomocnych wyroków za handel ludźmi, uaktualnienie procedur postępowania policji i straży granicznej w zakresie identyfikacji i kierowania ofiar do instytucji pomocowych oraz nową kampanię edukacyjną na rzecz poprawy identyfikacji ofiar wśród migrantów. Opublikowano również materiały dla pracodawców, mające pomóc w identyfikacji pracowników przymusowych wśród zatrudnionego personelu i w łańcuchu dostaw. Niemniej jednak nie spełniono minimalnych standardów w kilku ważnych obszarach. Spadła liczba osób, którym postawiono zarzuty za handel ludźmi, a prokuratorzy w dalszym ciągu kwalifikowali przestępstwa związane z handlem ludźmi jako mniej poważne przestępstwa. Spadła liczba zidentyfikowanych ofiar, a wysokość środków finansowych przeznaczanych na pomoc ofiarom handlu ludźmi nie uległa zmianie, co utrudniało świadczenie pomocy. Wysiłki podejmowane w celu identyfikacji i ochrony dzieci będących ofiarami handlu i identyfikacji ofiar pracy przymusowej były wciąż niewystarczające. Brakowało scentralizowanego systemu weryfikacji i konsolidacji statystyk.

NAJWAŻNIEJSZE ZALECENIA:

Zwiększyć wysiłki na rzecz ścigania sprawców przestępstw handlu ludźmi, w szczególności w związku z pracą przymusową oraz podwyższyć poziom orzekanych kar pozbawienia wolności. • Zintensyfikować szkolenia dla prokuratorów i sędziów w zakresie znaczenia ścigania przestępców w oparciu o przepisy dotyczące handlu ludźmi, powagi przestępstwa oraz wrażliwości, której wymaga postępowanie z ofiarą w procesie sądowym. • Zwiększyć nakłady na kompleksową pomoc dla ofiar, w tym stworzyć wyspecjalizowane schroniska dla ofiar małoletnich i mężczyzn będących ofiarami handlu ludźmi. • Proaktywnie identyfikować ofiary handlu ludźmi, między innymi poprzez wzmocnienie zdolności inspektorów pracy do identyfikowania ofiar pracy przymusowej i kierowania ich do odpowiednich służb.

• Zwiększyć liczbę szkoleń dla organów ścigania dotyczących elementu przymusu w przestępstwach handlu ludźmi, aby zapewnić niekaralność ofiar za przestępstwa, do popełnienia których zostały one zmuszone przez sprawców. • Usprawnić centralną koordynację działań i gromadzenie danych pomocnych w zwalczaniu handlu ludźmi. • Wprowadzić procedury lub utworzyć wyspecjalizowe jednostki, dzięki którym sprawy dotyczące handlu ludźmi będą prowadzone przez przeszkolonych prokuratorów. • Prowadzić przesłuchania małoletnich ofiar handlu ludźmi przez odpowiednio przygotowanych specjalistów, w sposób przyjazny dziecku. • Wzmocnić wysiłki na rzecz identyfikacji ofiar małoletnich wykorzystywanych w usługach seksualnych i ofiar z grup wrażliwych, szczególnie wśród małoletnich bez opieki i migrantów.

ŚCIGANIE

Działania organów ścigania były kontynuowane. Polski kodeks karny w art. 189a penalizuje handel ludźmi do celów seksualnych i pracy przymusowej oraz określa karę pozbawienia wolności w wymiarze od 3 do 15 lat. Ten wymiar kary jest dostatecznie rygorystyczny i, w przypadku handlu ludźmi do celów wykorzystania seksualnego, współmierny z karami przewidzianymi za inne poważne przestępstwa, takie jak gwałt. Art. 189a zastąpił art. 253 kodeksu karnego. Prokuratorzy mogli odwoływać się do tego artykułu w sprawach, które rozpoczęły się w czasie, gdy art. 253 obowiązywał. Artykuł 253 kodeksu karnego również przewidywał kary pozbawienia wolności od 3 do 15 lat. Ponadto art. 203 kk penalizuje doprowadzanie osób dorosłych do uprawiania prostytucji przemocą, podstępem lub groźbą, a art. 204 ust. 3 penalizuje doprowadzanie do prostytucji dzieci; oba powyższe artykuły przewidują karę pozbawienia wolości od roku do 10 lat. Administracja państwowa nie posiada scentralizowanego systemu weryfikacji i konsolidacji statystyk, w związku z czym nie można wyszczególnić danych dotyczących handlu ludźmi do pracy przymusowej i danych dotyczących handlu ludźmi do świadczenia usług seksualnych. Organy ścigania wszczęły dochodzenie w 22 sprawach z art. 189a (w 22 sprawach w 2019 r. i w 33 sprawach w 2018 r.); 5 spraw dotyczyło handlu ludźmi w celach wykorzystania seksualnego, 8 dotyczyło pracy przymusowej, a 9 związanych było z różnymi formami wykorzystania. Prokuratura wszczęła 46 postępowań w sprawach przekazanych przez policję i straż graniczną (67 w 2019r. i 79 2018r.), 20 osób oskarżono z art. 189a (46 in 2019r. i 47 w 2018r.); 12 oskarżeń dotyczyło handlu ludźmi w celu wykorzystania seksualnego, 8 pracy przymusowej. Prokuratura wszczęła dochodzenie w 16 sprawach i postawiono w stan oskarżenia 4

sprawców z art. 203 lub art. 204 ust. 3. (w 2019 r. prowadzono 25 postępowań, a w stan oskarżenia postawiono 27 sprawców). W jednej sprawie sąd umieścił w areszcie tymczasowym osobę oskarżoną o wykorzystanie co najmniej 100 ofiar do pracy przymusowej. Ze względu na ograniczenia związane z pandemią i późniejsze opóźnienia w przetwarzaniu informacji, władze nie przedstawiły ogólnych danych dotyczących wyroków skazujących w pierwszej i drugiej instancji za 2020 r., natomiast Prokuratura Krajowa podała informacje o 12 prawomocnych wyrokach skazujących na mocy art. 189a (w porównaniu z 10 prawomocnymi wyrokami skazującymi na mocy art. 189a i 253 w 2018r., ostatnim roku, dla którego dostępne były dane), z których 8 dotyczyło handlu ludźmi do celów wykorzystania seksualnego, jeden dotyczył pracy przymusowej a trzy - innych form wykorzystania. W poprzednim okresie sprawozdawczym sądy pierwszej instancji wydały łącznie 31 wyroków skazujących z art. 189a i 20 z art. 203. Według doniesień medialnych, w jednej ze spraw sąd apelacyjny skazał trzech handlarzy ludźmi na kary trzech i pół, sześciu i siedmiu lat pozbawienia wolności za zmuszanie ofiar do świadczenia usług seksualnych. W innej sprawie media informowały o wyroku sądu apelacyjnego skazującym handlarza ludźmi na półtora roku pozbawienia wolności za wykorzystanie 18 obywateli Ukrainy do pracy przymusowej. Władze informowały, że przez cały rok organy ścigania skupiały się na działaniach związanych z walką z pandemią, a około 9 procent funkcjonariuszy policji zachorowało na COVID-19. Ponadto sądy znacznie ograniczyły pracę w pierwszych miesiącach pandemii, a organy ścigania miały ograniczone możliwości zbierania dowodów oraz przesłuchiwania ofiar i świadków. Jedna z organizacji pozarządowych informowała, że moc prawna zeznań składanych online z pomocą tłumacza była niejasna w świetle prawa, w związku z czym policja nie zarejestrowała niektórych potencjalnych przestępstw związanych z handlem ludźmi.

W Komendzie Głównej Policji funkcjonuje Wydział do Walki z Handlem Ludźmi, w ramach którego działa 11 funkcjonariuszy oraz 17 zespołów regionalnych – w każdym z nich od 3 do 8 policjantów prowadzi dochodzenia dotyczące handlu ludźmi, pornografii dziecięcej i seksualnego wykorzystywania dzieci. W Centralnym Biurze Śledczym Policji i w każdym z 17 zespołów regionalnych działa koordynator do walki z handlem ludźmi. W straży granicznej działa wyspecjalizowany zespół centralny oraz 10 regionalnych koordynatorów ds. zwalczania przestępstwa handlu ludźmi. W każdej z prokuratur regionalnych wyznaczony jest ekspert ds. handlu ludźmi, który wspiera prokuratorów niższego szczebla, którzy mogą być odpowiedzialni za prowadzenie bardziej złożonych

postępowań. Prokuratura Krajowa monitorowała wszystkie sprawy związane z handlem ludźmi w całym kraju, jednak wyłącznie sprawy zakwalifikowane na etapie dochodzenia jako handel ludźmi były włączane do systemu monitoringu. Eksperci informowali, że prokuratorzy okręgowi często kwalifikowali handel ludźmi jako mniej poważne przestępstwo, takie jak stręczycielstwo czy naruszenie praw pracowniczych. Obserwatorzy zauważali, że trudno było zebrać materiał dowodowy wystarczający do postawienia zarzutów o handel ludźmi. Prokuratura Krajowa kontynuowała stosowanie wprowadzonego w 2018 r. formalnego mechanizmu kwalifikacji przestępstw handlu ludźmi, pozwalającego organom ścigania kierować do ponownego rozpatrzenia decyzje o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania o handel ludźmi. Jedna z organizacji pozarządowych informowała o braku formalnego mechanizmu umożliwiającego społeczeństwu obywatelskiemu przekazywanie spraw do Prokuratury Krajowej w celu ponownego rozpatrzenia. Policja skierowała do Prokuratury Krajowej 11 spraw (7 w 2019 r.). W pięciu przypadkach, zgodnie z opinią policji, prokuratura uznała, że przedmiotowe sprawy mogły dotyczyć handlu ludźmi (6 w 2019 r.). Na koniec okresu sprawozdawczego wszystkie pięć spraw było nadal przedmiotem dochodzenia. Prokuratura Krajowa zwróciła się do policji o uzupełnienie informacji w trzech sprawach, a w pozostałych trzech do końca okresu sprawozdawczego nie podjęto decyzji.

Obserwatorzy informowali, że pomimo ciągłego nasilania się zjawiska handlu ludźmi do pracy przymusowej w Polsce, postępowania w tych sprawach są rzadkie ze względu na trudności w gromadzeniu dowodów, niską liczbę ofiar, które same się identyfikują jako ofiary pracy przymusowej, a także brak woli politycznej, aby nadać priorytet tej formie handlu ludźmi, która w dużej mierze dotyczy migrantów i obywateli polskich przebywających za granicą. Ponadto brak jasnej definicji pracy przymusowej w kodeksie karnym przyczynia się do niedostatecznej identyfikacji handlu ludźmi przez organy ścigania, a prokuratorom i sędziom niejednokrotnie brakuje doświadczenia w prowadzeniu spraw dotyczących handlu ludźmi do pracy przymusowej. Obserwatorzy informowali ponadto, że prokuratorzy i sędziowie nie byli zaznajomieni z podejściem stawiającym w centrum procesu sądowego osobę pokrzywdzoną, nie byli świadomi skutków traumy u ofiar oraz nie rozumieli dotkliwości i złożoności przestępstw tego typu. Obserwatorzy wskazywali, że częsta rotacja urzędników państwowych zajmujących się problematyką handlu ludźmi, zarówno na szczeblu krajowym jak i lokalnym, negatywnie wpływa na zrozumienie złożoności tego przestępstwa. Z powodu pandemii, wiele z państwowych zinstytucjonalizowanych programów szkoleniowych dla policji, straży granicznej,

prokuratorów, sędziów, urzędników konsularnych, urzędników zajmujących się udzielaniem azylu i inspektorów pracy, dotyczących różnych kwestii związanych ze zwalczaniem handlu ludźmi - w tym standardowych procedur postępowania, przesłuchiwania ofiar, wspólnych dochodzeń oraz innych zagadnień na poziomie podstawowym i zaawansowanym - zostało przeprowadzonych w całości lub częściowo w formie wirtualnej. Władze nie odnotowały żadnych postępowań, aktów oskarżenia lub wyroków skazujących wobec urzędników państwowych w związku ze współudziałem w handlu ludźmi. Władze współpracowały przy dochodzeniach prowadzonych w Wielkiej Brytanii, Niemczech i innych państwach unijnych a prokuratura wydała europejski nakaz aresztowania podejrzanego o handel ludźmi przebywającego w Wielkiej Brytanii.

OCHRONA

Działania władz na rzecz ochrony ofiar były niejednolite. Mimo zmian w procedurach postępowania mających na celu usprawnienie identyfikacji ofiar, w roku sprawozdawczym liczba zidentyfikowanych ofiar była znacznie mniejsza. Policja i straż graniczna zidentyfikowały 82 potencjalne ofiary handlu ludźmi (221 w 2019 r. i 162 w 2018 r.) i skierowały 39 ofiar do organizacji pomocowych (104 w 2021 r. i 47 w 2018 r.); władze informowały, że wszystkim ofiarom zaoferowano pomoc, jednak niektóre osoby pokrzywdzone z niej nie skorzystały. Obserwatorzy informowali, że spadek ten w dużej mierze wynikał z ograniczeń związanych z pandemią. Jedna z organizacji pozarządowych stwierdziła, że w ciągu roku możliwości działania policji były ograniczone. Urząd ds. Cudzoziemców zidentyfikował dwie osoby ubiegające się o azyl jako potencjalne ofiary handlu ludźmi - jedną ofiarę przymusowego żebractwa z Mołdawii i jedną ofiarę handlu ludźmi do celów wykorzystania seksualnego z Ukrainy. Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi (KCIK), prowadzone przez dwie organizacje pozarządowe, udzieliło pomocy 166 potencjalnym ofiarom (226 w 2019 r. i 168 w 2018 r.), z których 40 było ofiarami wykorzystania seksualnego, 70 ofiarami pracy przymusowej (w tym 3 zmuszano do działalności przestępczej, jedna była ofiarą niewolnictwa domowego i jedną zmuszano do żebractwa), a 56 osób było ofiarami wykorzystania innego rodzaju. Wśród poszkodowanych były 102 kobiety i 64 mężczyzn, a 109 osób było obywatelami innych krajów. Policja informowała o regularnym prowadzeniu kontroli w agencjach towarzyskich w celu aktywnego identyfikowania potencjalnych ofiar handlu ludźmi do celów wykorzystania seksualnego. Władze stosowały procedury identyfikacji, wspierania i kierowania

ofiar handlu ludźmi do instytucji pomocowych. Procedury te obejmują między innymi stosowanie ogólnych wskaźników identyfikacji ofiar oraz specyficznych wskaźników identyfikacji ofiar małoletnich. W 2020 r. uaktualniono procedury postępowania stosowane przez policję i straż graniczną w celu poprawy działań związanych z identyfikacją ofiar i kierowaniem ich do instytucji pomocowych. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji opracowało plakat z informacjami o wskaźnikach handlu ludźmi, który ma pomóc policji i straży granicznej w identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi. Policja i prokuratura przyznawały, że władzom brakuje doświadczenia w identyfikowaniu ofiar pracy przymusowej i małoletnich ofiar handlu ludźmi, zwłaszcza wśród dzieci bez opieki. Podobnie jak w dwóch poprzednich latach, w 2020 r. inspektorzy pracy nie zidentyfikowali żadnych ofiar i przyznali, że mieli trudności w ustaleniu, czy dane wykroczenie stanowiło naruszenie praw pracowniczych, czy też miało ono znamiona pracy przymusowej. Organy ścigania dysponowały wskaźnikami służącymi identyfikacji ofiar i przykładami pytań dotyczących swobody poruszania się, nie uwzględniały jednak przymusu psychicznego ani subtelnych form nacisku. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej przeprowadziło sesję szkoleniową dla 30 pracowników socjalnych, dotyczącą identyfikacji ofiar, interwencji kryzysowej oraz współpracy z innymi instytucjami w zakresie ochrony ofiar. Przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego informowali o skutecznej współpracy z policją i strażą graniczną w zakresie kierowania ofiar do instytucji pomocowych.

KCIK oferowało dorosłym i małoletnim ofiarom opiekę medyczną i psychologiczną, schronienie, doradztwo prawne, wsparcie socjalne, pomoc w reintegracji społecznej oraz, w przypadku małoletnich, skierowanie do domu dziecka lub opieki zastępczej. KCIK prowadziło dwa schroniska dla dorosłych kobiet, małe schronisko, w którym mogło znaleźć schronienie trzech dorosłych mężczyzn oraz wynajmowało mieszkania dla ofiar, które wolały nie korzystać ze schronisk. Poszkodowanym korzystającym z pomocy zezwalano na poszukiwanie zatrudnienia i pracę oraz na opuszczanie schronisk bez dozoru i według własnego uznania; schroniska i mieszkania były dostępne dla ofiar z niepełnosprawnościami. W 2020r. w specjalistycznych schroniskach i mieszkaniach zapewniono miejsce 42 ofiarom (58 w 2019r.). Pokrzywdzeni mogli korzystać również z pomocy ogólnej (socjalnej, medycznej, psychologicznej, prawnej) w 168 ośrodkach interwencji kryzysowej prowadzonych i finansowanych przez samorządy, z których 20 zatrudniało personel przeszkolony w zakresie pomocy ofiarom handlu ludźmi. KCIK zapewniło schronienie 23 ofiarom w ośrodkach interwencji kryzysowej i innych miejscach (54

ofiarom w 2019r). Od sześciu lat wysokość środków finansowych przeznaczonych na pomoc ofiarom nie uległa zmianie. Ostatni raz kwota ta została zwiększona o 10 procent w 2015 r. W 2020 r. – podobnie jak w 2019 r. i 2018 r. - władze przeznaczyły 1,1 miliona złotych dla dwóch organizacji pozarządowych prowadzących KCIK. Władze przeznaczyły również 80 000 złotych na szkolenie pracowników pomocy społecznej dotyczące identyfikacji ofiar oraz pomoc ofiarom i świadkom handlu ludźmi (taką samą kwotę przeznaczono na ten cel w 2019 r.). Eksperci podkreślają, że ograniczone fundusze utrudniają świadczenie pomocy ofiarom, zwłaszcza poza Warszawą i Katowicami. Liczba schronisk dla mężczyzn była niewystarczająca w stosunku do rosnącej liczby mężczyzn będących ofiarami pracy przymusowej. Obserwatorzy wyrażali zaniepokojenie faktem, że krajowy system pomocy małoletnim ofiarom nie uwzględnia potrzeb dzieci bez opieki i zauważali, że małoletnie ofiary bez opieki kierowane były do rodzin zastępczych i domów dziecka nieprzygotowanych do pomocy małoletnim ofiarom handlu ludźmi. Wszystkie ofiary cudzoziemskie pochodzące spoza Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) formalnie zidentyfikowane przez organy ścigania miały prawo do świadczeń socjalnych, w tym pomocy ośrodków interwencji kryzysowej, schronienia, posiłków, niezbędnej odzieży i pomocy finansowej. W pierwszych sześciu miesiącach 2020 r. pomoc otrzymało 16 ofiar pochodzących spoza EOG (w pierwszych sześciu miesiącach roku poprzedniego pomocą objęto 20 ofiar a w całym 2019 r. z pomocy skorzystały 32 ofiary). Ofiary z EOG miały dostęp do pełnego zakresu świadczeń socjalnych oferowanych obywatelom Polski, jeżeli były w stanie udowodnić posiadanie miejsca stałego pobytu. Organizacje pozarządowe informowały o przypadkach ofiar – zwłaszcza z Rumunii i Bułgarii - które nie były w stanie wskazać miejsca stałego pobytu ze względu na brak stosownych dokumentów. W 2020 r. KCIK zapewniło pomoc sześciu obywatelom z EOG (czterem obywatelom Bułgarii i dwóm obywatelom Rumunii).

Władze informowały o sprawdzaniu, czy osoby zatrzymane lub aresztowane należące do z grup ryzyka, w tym osoby świadczące usługi seksualne i migranci, nie są ofiarami handlu ludźmi. Ofiary cudzoziemskie miały prawo do trzymiesięcznego „czasu do zastanowienia”, podczas którego mogły legalnie przebywać w Polsce i zdecydować, czy będą współpracować z organami ścigania w ramach postępowania karnego. Z trzymiesięcznego okresu do zastanowienia skorzystało 11 ofiar (120 w 2019 r.). Ofiary cudzoziemskie mogły otrzymać zezwolenie na pobyt do trzech lat i pozwolenie na pracę, miały też prawo ubiegać się o pobyt stały. W 2020 r. zezwolenie na pobyt wydano 15 cudzoziemcom, w tym dziewięciu ofiarom z

Ugandy, dwóm z Kolumbii, dwóm z Filipin, jednej z Indii i jednej z Ukrainy. Władze, we współpracy z organizacją międzynarodową, pomogły dwóm ofiarom handlu ludźmi w powrocie do domu (trzem w 2019 r.). Jedna z ofiar wróciła do Bułgarii, a jedna do Kolumbii. Polskie prawo przewiduje możliwość składania zeznań za pośrednictwem wideo. Rejestrowanie zeznań w systemie audio-wideo jest obowiązkowe w przypadku ofiar poniżej 15 roku życia oraz ofiar przestępstw seksualnych, w tym ofiar handlu ludźmi do celów wykorzystania seksualnego. Władze poinformowały, że większość ofiar zgodziła się współpracować w dochodzeniach dotyczących sprawców. Eksperci jednakże zauważają, że funkcjonariuszom organów ścigania i prokuratorom brakuje znajomości technik prowadzenia rozmowy z ofiarami, które uwzględniałyby traumatyczny charakter ich doświadczeń, co utrudnia nawiązywanie kontaktu z osobami pokrzywdzonymi, a tym samym zmniejsza prawdopodobieństwo zebrania wiarygodnych zeznań. Organizacje pozarządowe informują, że sędziowie przesłuchujący osoby małoletnie nie przeszli szkoleń w zakresie prowadzenia przesłuchań w sposób przyjazny dzieciom, wspierający ofiary, uwrażliwiających na sytuację ofiar po traumatycznych doświadczeniach, czego konsekwencją jest ponowne traumatyzowanie poszkodowanych. Prokuratorzy rzadko żądali odszkodowań dla ofiar w postępowaniu karnym, jednak w jednej sprawie sędziowie nakazali wypłatę odszkodowania w wysokości jednego tysiąca zł dla każdej z sześciu ofiar (w 2019 r. nakazano wypłatę odszkodowań ośmiu poszkodowanym). Ofiary mogły ubiegać się o odszkodowanie również w postępowaniu cywilnym. Władze nie podały informacji, czy w roku, którego dotyczy niniejszy raport, którakolwiek z ofiar złożyła taki pozew.

ZAPOBIEGANIE

Władze nieznacznie zintensyfikowały działania prewencyjne. W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji funkcjonował zespół doradczy pod przewodnictwem ministra spraw wewnętrznych i administracji, złożony z przedstawicieli różnych resortów i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, którego zadaniem była ocena realizacji działań na rzecz walki z handlem ludźmi, monitorowanie realizacji Krajowego Planu Działania przeciwko Handlowi Ludźmi (KPD) i opracowywanie raportów rocznych. Organizacje pozarządowe w dalszym ciągu wyrażały obawy, że działający na niższym szczeblu organ nie jest w stanie nakłonić innych ministerstw do przeznaczenia własnych zasobów na zwalczanie handlu ludźmi. W roku 2020 zespół doradczy, podobnie jak trzy jego grupy robocze

spotkały się dwukrotnie. W styczniu 2021 r. odbyło się spotkanie jednej z grup roboczych w celu opracowania procedur dla inspektorów pracy w zakresie identyfikacji i kierowania ofiar do instytucji pomocowych. Procedury takie stanowić mają uzupełnienie istniejących już procedur stosowanych przez policję i straż graniczną. MSWiA zorganizowało dwa wirtualne spotkania z wojewódzkimi zespołami ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, w wyniku których powołano specjalną grupę roboczą, której zadaniem jest poprawa efektywności pracy tych zespołów oraz intensyfikacja wymiany najlepszych praktyk. W kwietniu 2020 r. Rada Ministrów formalnie zatwierdziła KPD na lata 2019-2021, przyjęty w 2018 r. przez zespół międzyresortowy. Rok 2020 był kolejnym, trzecim już rokiem, w którym władze przeznaczyły 135 000 złotych na realizację KPD. MSWiA opublikowało coroczny raport dotyczący wykonania planu i prowadziło stronę internetową prezentującą istotne dane statystyczne, publikacje i informacje na temat pomocy ofiarom. Brakuje centralnego mechanizmu weryfikacji i konsolidacji statystyk dotyczących handlu ludźmi, co utrudnia ocenę skali problemu i ogranicza skuteczność działań organów ścigania. Zainicjowano kampanię edukacyjną skierowaną do migrantów zagrożonych wykorzystaniem w Polsce. W całym mieście oraz na lotnisku rozmieszczono billboardy z numerem infolinii w trzech językach, a na rządowym portalu internetowym, służącym do składania wniosków wizowych, umieszczono baner informacyjny w dziewięciu językach. Opracowano również ulotkę w czterech językach dla migrantów zagrożonych wykorzystaniem. Władze koordynowały działania z organizacjami pozarządowymi i Wielką Brytanią w celu umieszczenia plakatów informacyjnych na internetowych portalach z ogłoszeniami o pracę, zawierających informacje na temat legalnego zatrudnienia w Polsce i za granicą, czynników ryzyka handlu ludźmi oraz środków pomocy. Wojewódzkie zespoły ds. zwalczania handlu ludźmi we wszystkich 16 województwach prowadziły kampanie informacyjne i prewencyjne, dystrybuowały ulotki i prezentowały mobilną wystawę dotyczącą handlu ludźmi. Obserwatorzy zauważają, że wojewódzkie zespoły przeciwdziałające handlowi ludźmi działały w sposób nieskoordynowany i z różną skutecznością.

Finansowana przez władze organizacja pozarządowa prowadziła 24-godzinną infolinię dla ofiar i świadków handlu ludźmi. Odebrano 9 504 telefony (6 899 w 2019 r.). Nie zarejestrowano, ile telefonów dotyczyło handlu ludźmi lub doprowadziło do wszczęcia dochodzenia i ile ofiar zostało zidentyfikowanych. Władze samorządowe mogły zakazać zatrudniania cudzoziemców pracodawcom skazanym wcześniej za handel ludźmi. Władze nie dysponowały informacjami, czy

zakaz taki nałożono na jakikolwiek podmiot gospodarczy. Państwowa Inspekcja Pracy zgłosiła władzom samorządowym informacje o 54 nielegalnie działających agencjach pośrednictwa pracy. Władze usunęły 19 agencji z oficjalnego rejestru agencji pośrednictwa pracy (39 w 2019 r.). Ze względu na ograniczenia związane z pandemią, przez cztery miesiące 2020 roku Państwowa Inspekcja Pracy przeprowadzała kontrole wyłącznie w sytuacjach wymagających natychmiastowego działania. Inspektorzy pracy przeprowadzili 429 inspekcji w agencjach pośrednictwa pracy (651 w 2019 r.) i zgłosili jedno podejrzenie handlu ludźmi dotyczące migrantów z Ukrainy. Prokuratura rejonowa odmówiła kontynuowania śledztwa; po odwołaniu złożonym przez Państwową Inspekcję Pracy sąd pierwszej instancji podtrzymał w lutym 2021 r. decyzję o umorzeniu sprawy. Państwowa Inspekcja Pracy kontynuowała dystrybucję ulotek informacyjnych w języku angielskim i ukraińskim, które powstały w ramach kampanii informacyjnej prowadzonej w latach 2017-2019, skierowanej do pracodawców i pracowników, zachęcającej do legalnego zatrudnienia pracowników migrujących, w szczególności pracowników z Ukrainy. Kampania przekazywała pracodawcom praktyczne informacje na temat legalnego zatrudnienia pracowników z innych krajów. Okręgowe Inspektoraty Pracy przeprowadziły w ciągu roku szereg działań mających na celu promowanie legalnego zatrudnienia i podnoszenie świadomości na temat pracy przymusowej, między innymi poprzez udział w programach radiowych i telewizyjnych, w których omawiano ochronę prawa pracy oraz poprzez świadczenie usług doradczych dla urzędów pracy w zakresie legalnego zatrudnienia i wskaźników pracy przymusowej. Ponadto międzyresortowy zespół doradczy w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej opublikował podręcznik dla pracodawców dotyczący identyfikacji ofiar i zapobiegania pracy przymusowej w przedsiębiorstwach i łańcuchach dostaw. Podręcznik zawiera kwestionariusze, które mogą pomóc pracodawcom w identyfikacji potencjalnych ofiar. We współpracy ze społeczeństwem obywatelskim władze zorganizowały w październiku 2020 r. warsztaty dla przedstawicieli biznesu, których celem była prezentacja nowego podręcznika i omówienie praktycznych wytycznych dotyczących jego wdrażania. Obserwatorzy informowali, że okres oczekiwania na zezwolenie na pobyt w połączeniu z zezwoleniem na pracę dla migrantów wynosił zwykle od 6 do 12 miesięcy. W tym czasie migranci zwykle pracowali nielegalnie, co wiązało się z większym ryzykiem wykorzystania. MSWiA uczestniczyło w pracach grupy zadaniowej Rady Państw Morza Bałtyckiego, która zaktualizowała ponadnarodowy mechanizm referencyjny w regionie, jak również w projekcie mającym na celu przegląd ustawodawstwa krajowego, spraw sądowych i możliwych przeszkód w

zwalczaniu handlu ludźmi. Władze nie podejmowały wysiłków w celu ograniczenia popytu na płatne usługi seksualne.

HANDEL LUDŹMI – CHARAKTERYSTYKA

Jak informowaliśmy w raportach z ostatnich pięciu lat, ofiarami handlu ludźmi padają Polacy i cudzoziemcy w Polsce i za granicą. Kobiety i dzieci z Polski są ofiarami komercyjnego wykorzystania seksualnego w Polsce i innych krajach Europy, zwłaszcza we Francji i Niemczech. Polki i Polacy padają ofiarą pracy przymusowej w Europie, głównie w zachodniej i północnej części kontynentu, w szczególności w Niemczech, Norwegii, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Kobiety i dzieci z Ameryki Południowej i Europy Wschodniej, zwłaszcza Bułgarii, Rumunii i Ukrainy, padają ofiarą handlu ludźmi w celach wykorzystania seksualnego w Polsce. Zjawisko handlu ludźmi do pracy przymusowej nasila się. Ofiary pracy przymusowej pochodzą z Europy, Azji, Południowej Ameryki i Afryki. Zjawisko handlu ludźmi do pracy przymusowej narasta w Polsce w coraz liczniejszej grupie migrantów z Ukrainy, Białorusi, Filipin i Wietnamu – szczególnie w rolnictwie, restauracjach, budownictwie, gospodarstwach domowych oraz przemyśle odzieżowym i przetwórstwie rybnym. Obserwatorzy ocenili, że pandemia zwiększyła podatność pracowników migrujących na handel ludźmi. W 2020 r. szacowana liczba ofiar handlu ludźmi pochodzących z Ukrainy wykorzystywanych w Polsce i szukających pomocy po powrocie do kraju wzrosła dwukrotnie. Dzieci, w szczególności romskie, są rekrutowane do przymusowego żebractwa w Polsce.